

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.39

УДК 346.21

А.В. СМІТЮХ

*Андрій Володимирович Смітюх, доктор юридичних наук, доцент, професор Одеського національного університету імені І.І. Мечникова**

ORCID: 0000-0002-4778-4143

ЗДІЙСНЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ, ПОСВІДЧЕНИХ КОРПОРАТИВНИМИ ПАЯМИ (ЧАСТКАМИ, АКЦІЯМИ), ЩОДО ЯКИХ ВСТАНОВЛЕНИЙ УЗУФРУКТ

Постановка проблеми. Узуфрукт корпоративних паїв (часток у статутному капіталі, акцій, далі – корпоративних паїв) прямо закріплений у правових системах багатьох країн континентальної правової сім'ї і передбачений, зокрема, ст. ст. 5:22, 6:22, 7:26 Кодексу товариств та об'єднань Бельгії¹, ст. ст. 127–131 Закону Іспанії «Про корпоративні підприємства»², ст. ст. 2:88, 2:197 ЦК Нідерландів³, ст. 600 ГК Туреччини⁴, ст. ст. 1844, 1844-5 ЦК Франції⁵, ст. ст. L225-110, L225-118, L225-140 ГК Франції⁶, ст. ст. 6861Н, 789аА Зобов'язального кодексу Швейцарії⁷. У Німеччині узуфрукт корпоративних паїв набув широкого визнання у доктрині та судовій практиці⁸. Поширення узуфрукту, який первинно визначався як «право користуватися чужими речами та отримувати їх плоди із збереженням субстанції речей цілісною» (Павло, Д. 7,1,1)⁹ на такий специфічний об'єкт, як корпоративний пай, який є, по суті, електронним записом, безтілесним майном, символом сукупності корпоративних прав учасника щодо товариства, які він засвідчує в обороті, ставить питання про те, яким чином розкривається у даному випадку правомочність користування, яку традиційно визначають як «можливість вилучення корисних властивостей майна»¹⁰? Цивільними плодами корпоративного паю є дивіденди, проте, крім права на дивіденди, корпоративний пай засвідчує і інші корпоративні права.

Отже, необхідно з'ясувати, які корпоративні права здійснює фруктуарій, а які – власник корпоративного паю, за яким зберігається статус учасника товариства, що, зокрема, прямо зазначається у ст. 127 Закону Іспанії «Про корпоративні підприємства»¹¹ (далі учасник товариства – власник корпоративного паю іменується учасником товариства). З цього питання різні правові системи демонструють настільки відмінні підходи, що Європейський модельний закон про компанії містить застереження про неможливість уніфікації відповідних норм¹².

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику узуфрукту досліджували Б.О. Антонов, Н.В. Безік, Л.Ю. Василевська, С.О. Громов, І.О. Ємелькіна, Д.В. Лоренц, В.Є. Карнушин, Г.С. Мацакян, Т.О. Мечетіна, Г.Ю. Міцик, І.В. Сіваракша, О.Г. Сіроткін, О.Р. Сухарева, проте питання здійснення корпоративних прав, засвідчених корпоративним паєм, щодо якого встановлений узуфрукт між учасником товариства та фруктуарієм, не ставало ще предметом окремого дослідження.

Формулювання мети статті. Виходячи з наведеного вище мета статті полягає у тому, щоб визначити оптимальну модель здійснення правомочностей, що становлять комплекс корпоративних прав, посвідчених корпоративним паєм (часткою у статутному капіталі, акцією), щодо якого встановлений узуфрукт учасником товариства – власником такого корпоративного паю та фруктуарієм, яка може бути імплементована до правової системи України у разі впровадження до неї інституту узуфрукту корпоративного паю (частки, акції).

© А.В. Смітюх, 2020

* *Andrii Smitiukh, Dr. hab. in Law, Associate Professor, Professor of Odessa I.I. Mechnikov National University*

Виклад основного матеріалу. Дослідження зазначеного питання доцільно здійснювати відповідно до поділу корпоративних прав на *майнові права* (на дивіденди, на майнову корпоративну квоту та на придбання корпоративних паїв, що формуються товариством або пропонуються до відчуження іншими учасниками) та *немайнові права* (брати участь в управлінні товариством і отримувати інформацію про його діяльність) та виходячи з критерію законного інтересу.

Корпоративне *право на дивіденди* та похідні від нього зобов'язальні права вимоги сплати нарахованих дивідендів безперечно переходять до фруктуарію, оскільки саме дивіденди становлять «цивільні плоди» корпоративного паю. Фактично мета встановлення узуфрукту полягає в забезпеченні отримання фруктуарієм дивідендів, що, власне, і являє собою основний законний інтерес фруктуарію. Проте пряме застереження з цього питання встановлює лише ст. 127 Закону Іспанії «Про корпоративні підприємства», а відповідно до ст. 128 зазначеного Закону після завершення узуфрукту чи у разі ліквідації компанії фруктуарій отримує суму, яка становить приріст вартості часток, що перебували в узуфрукті, який відбувся у зв'язку із збільшенням статутного капіталу за рахунок прибутку товариства¹³. Тобто якщо за рахунок прибутку, що потенційно становить цивільні плоди корпоративного паю – дивіденди, на отримання яких розраховує фруктуарій, було за рішенням зборів збільшено статутний капітал товариства і, відповідно, вартість корпоративних паїв, переданих в узуфрукт.

Щодо *права на майнову корпоративну квоту* слід зауважити, що ст. 128 Закону Іспанії «Про корпоративні підприємства» передбачає норму, відповідно до якої ліквідаційну квоту (за вирахуванням суми, що становить приріст вартості часток, які перебували в узуфрукті, який відбувся у зв'язку із збільшенням статутного капіталу за рахунок прибутку товариства і становить дохід фруктуарія) набуває учасник товариства, але щодо неї встановлюється узуфрукт¹⁴. У правових системах Нідерландів (ст. 3:213 ЦК Нідерландів¹⁵) та Швейцарії (ст. 750А ЦК Швейцарії¹⁶) це слідує із загальних положень про узуфрукт, відповідно до яких у разі, якщо відбувається заміщення предмета узуфрукту іншим майном, у тому числі грошовою сумою, щодо такого майна або коштів встановлюється узуфрукт на користь фруктуарія: таке майно або грошова сума (майнова корпоративна квота) стають еквівалентом корпоративного паю, що припинив існування.

Видається, що у всіх випадках отримання учасником товариства майнової корпоративної квоти у зв'язку з припиненням існування корпоративного паю, зокрема у зв'язку з ліквідацією товариства, виходом або виключенням учасника з товариства, така майнова корпоративна квота має заміщувати корпоративний пай як первинний предмет узуфрукту. Це забезпечуватиме законний інтерес фруктуарію щодо отримання певних прибутків протягом строку, на який встановлений узуфрукт, і водночас зберігатиме за колишнім учасником товариства право власності на майно (у т.ч. – кошти), отримане замість корпоративного паю.

Нарешті, питання щодо *переважних прав*, посвідчених корпоративними паями, щодо яких встановлено узуфрукт, врегульовано у правових системах Іспанії, Нідерландів та Франції. Зокрема, відповідно до ч. 5 ст. 2:88, ч. 5 ст. 2:197 ЦК Нідерландів права щодо придбання часток товариства залишаються за учасником, з урахуванням того, що у випадку сплати дивідендів додатковими частками учасник, який стає власником таких часток, повинен відшкодувати фруктуарію їх вартість¹⁷.

Стаття L. 225-140 ГК Франції¹⁸ та ст. 129 Закону Іспанії «Про корпоративні підприємства»¹⁹ визначають, що якщо домовленістю не встановлено інше, то переважне право придбання часток, які формуються у зв'язку із збільшенням статутного капіталу (емітованих акцій), належить учаснику, але якщо він відступить це право, то на отримані від цього кошти або ж майно, придбане за ці кошти, встановлюється узуфрукт на користь фруктуарію. Якщо учасник не реалізує зазначене переважне право, то воно може бути реалізоване або відступлене фруктуарієм. У випадку відступлення права фруктуарієм власник може вимагати отримані від цього кошти, на які, у свою чергу, встановлюється узуфрукт на користь фруктуарію. Нові частки стають власністю учасника, а фруктуарій набуває на них узуфрукт на строк узуфрукту старих часток у тій частині, у якій їх набуто у межах реалізації переважних прав, а частки, набуті учасником або фруктуарієм поза реалізацією переважного права, стають повною власністю відповідної особи.

Отже, учасник товариства стає власником будь-яких нових корпоративних паїв, отриманих у зв'язку з реалізацією переважного права, і всі ці паї обтяжуються узуфруктом. Цей підхід повністю відповідає розумінню плодів як благ, похідних від відповідної речі, придатних для споживання²⁰. Отже, корпоративні паї, які вочевидь не є придатними до споживання, не можуть розглядатися як плоди. Водночас, оскільки вони переходять у власність учасника товариства у зв'язку з реалізацією корпоративних прав, засвідчених корпоративним паєм, щодо якого встановлений узуфрукт, тобто є похідними від відповідної безтілесної речі, законний інтерес фруктуарія щодо отримання цивільних плодів (дивідендів) забезпечується тим, що вони так само передаються в узуфрукт.

Видається, що ці норми можуть бути імплементовані до правової системи України (з урахуванням того, що за вітчизняним законодавством такі права не можуть бути відступлені), а також принципово подібні положення мають встановлюватися щодо переважного права на придбання корпоративних паїв при їх відчуженні.

Право брати участь в управлінні товариством. Відповідно до ст. 600 ГК Туреччини частку представляє фруктуарій²¹, схожим чином ст. ст. 5:22, 6:22, 7:26 Кодексу товариств та об'єднань Бельгії передбачають реалізацію всіх корпоративних прав фруктуарієм, якщо законом, заповітом чи договором не встановлено інше²². Навпаки, у правовій системі Іспанії відповідно до ст. 127 Закону «Про корпоративні підприємства» та згідно з підходом, виробленим доктриною та впровадженим до судової практики Німеччини, фруктуарій реалізує лише право на дивіденди, а решта прав, якщо інше не встановлено домовленістю (Німеччина) або установчим документом товариства (Іспанія), здійснюються учасником товариства²³. У правовій системі Швейцарії право управляти товариством у контексті узуфрукту розглядається як сукупність повноважень і право голосу та супутні права здійснює фруктуарій (ст. ст. 690J, 806bA Зобов'язального кодексу Швейца-

рії²⁴), проте у правових системах Нідерландів та Франції правомочності, що становлять право управляти товариством, можуть бути розподілені між учасником товариства та фруктуарієм, при цьому найбільшу увагу приділено праву голосувати на загальних зборах.

У правовій системі Франції у всіх товариствах крім акціонерних право голосу здійснює учасник товариства – власник частки (у термінології французького права «голий власник» фр. – *nu-propritaire*), за винятком випадків прийняття рішень про розподіл прибутку, коли це право здійснює фруктуарій, якщо інше не встановлено статутом товариства (ст. 1844 ЦК Франції²⁵), в АТ фруктуарій здійснює право голосу належить на чергових зборах, а учасник товариства – на позачергових (ст. L. 225-110 ГК Франції²⁶), що вочевидь реалізує ту саме ідею, оскільки питання про розподіл прибутку обов'язково включається до порядку денного чергових загальних зборів.

Відповідно до ч. ч. 2, 3 ст. 2:88, ч. ч. 2, 3 ст. 2:197, ст. 3:219 ЦК Нідерландів за загальним правилом право голосу здійснює учасник товариства, якщо інше не передбачено при встановленні узуфрукту (у випадку, якщо відчуження часток на користь фруктуарія можливе лише за рішенням певного органу товариства – для здійснення права голосу фруктуарія вимагається згода такого органу, або загальних зборів, якщо такий орган не встановлений статутом, проте необхідність такої згоди, у свою чергу, може бути скасована положеннями статуту); у випадку якщо йдеться про специфічні «сімейно-спадкові» сервітути (виникають у відносинах між дитиною та тим з її батьків, який вступає у повторний шлюб після того, як успадкував майно другого з батьків, а також між такою дитиною та вітчимою (мачухою) відповідно до ст. ст. 4:19, 4:21 ЦК Нідерландів) право голосу навпаки здійснює фруктуарій, якщо протилежне не встановлено домовленістю сторін або рішенням суду²⁷.

При цьому ЦК Нідерландів встановлює також положення щодо інших правомочностей, які становлять право управляти товариством: і учасник (навіть якщо право голосувати перейшло до фруктуарія), і фруктуарій (з правом голосу – завжди, а без права голосу: у закритих корпораціях – якщо інше не передбачено статутом товариства або при встановленні узуфрукту; у відкритих корпораціях – якщо така можливість передбачена статутом товариства та при встановленні узуфрукту не визначено іншого) здійснюють інші правомочності щодо управління товариством, а саме – можуть бути присутнім на загальних зборах, брати участь в обговоренні питань порядку денного, а якщо частка учасника становить 10 та більше відсотків – скликати загальні збори за рішенням суду, якщо відповідний орган товариства відмовив у задоволенні такої вимоги та звертатися до суду з вимогою про призначення перевірки діяльності товариства державними органами (ст. ст. 2:110, 2:113, 2:114, 2:117, 2:227, 2:345, 2:346 ЦК Нідерландів)²⁸. Фактично такі повноваження дублюються: їх здійснює як учасник товариства, так і фруктуарій (за певними винятками). Цей підхід слід оцінювати позитивно, оскільки він дає змогу задовольнити законний інтерес як учасника товариства, так і фруктуарію, що не наділені правом голосу, бути певною мірою залученими до управління товариством у форматі «дорадчого голосу» та ініціюючого корпоративного контролю – якщо корпоративні паї, щодо яких встановлений узуфрукт, становлять сукупну корпоративну частку, що є достатньою для виникнення відповідних додаткових правомочностей.

Також видається доречним закріплення у правовій системі України диспозитивної норми, що наділятиме фруктуарія корпоративного паю правом голосу з питання розподілу прибутку та сплати дивідендів, а з решти питань залишатиме право голосу за учасником товариства.

Слід також відмітити як такі, що заслуговують на увагу, положення ст. ст. 690J, 806bA Зобов'язального кодексу Швейцарії, відповідно до яких фруктуарій відповідає за шкоду, спричинену власнику частки неналежною реалізацією права голосу та супутніх прав та подібне за змістом положення ст. 600 ГК Туреччини²⁹. Стаття 127 Закону Іспанії «Про корпоративні підприємства» зобов'язує фруктуарія не утруднювати здійснення корпоративних прав власником частки – учасником³⁰.

Питання щодо *права на інформацію*, посвідченого корпоративним паєм, щодо якого встановлений узуфрукт, прямо врегульовані у правових системах Нідерландів щодо відкритих корпорацій та Франції щодо АТ: ст. ст. 2:102, 2:329 ЦК Нідерландів та ст. L. 225-118 ГК Франції наділяють правом доступу до документів компанії та отримання копій таких документів як учасника товариства, так і фруктуарія³¹. Видається, що фруктуарій має законний інтерес бути обізнаним про стан справ у товаристві, корпоративний пай якого перебуває у його користюванні, так само як і власник такого корпоративного паю, що залишається учасником товариства.

Висновки. Таким чином, за результатами дослідження положень іноземних правових систем можна рекомендувати наступну модель розподілу корпоративних прав між учасником товариства – власником корпоративного паю і фруктуарієм:

«Якщо інше не передбачено заповітом, договором або установчим документом товариства, учасник товариства здійснює право голосу на загальних зборах товариства, посвідчене корпоративним паєм, щодо якого встановлений узуфрукт, з усіх питань, крім питань щодо розподілу прибутку і сплати дивідендів. Якщо інше не передбачено заповітом, договором або установчим документом товариства, право голосу з питання розподілу прибутку і сплати дивідендів на загальних зборах, посвідчене корпоративним паєм, щодо якого встановлений узуфрукт, здійснює фруктуарій.

Учасник товариства завжди, а фруктуарій корпоративного паю – якщо інше не передбачено заповітом, договором або установчим документом товариства, мають право бути присутніми на загальних зборах та брати участь в обговоренні питань порядку денного зборів, а якщо сукупна корпоративна частка, щодо якої встановлений узуфрукт, відповідає встановленим законом вимогам – має також права: вимагати доповнення порядку денного загальних зборів питаннями; вимагати скликання загальних зборів, а якщо відповідний орган товариства не виконає таку вимогу – скликати їх самостійно; вимагати проведення аудиторських пере-

вірок фінансової звітності товариства та його фінансово-господарської діяльності; подавати від імені товариства позови до посадових осіб товариства про стягнення на користь товариства шкоди, спричиненої ними товариству.

Фруктуарій корпоративного паю відповідає за шкоду, спричинену учаснику товариства неналежною реалізацією права голосу та інших зазначених вище правомочностей.

Фруктуарій корпоративного паю має рівні з учасником товариства права доступу до інформації про діяльність товариства у обсязі, що визначається розміром сукупної корпоративної частки, щодо якої встановлений узурфрукт.

Фруктуарій корпоративного паю має право на отримання дивідендів, які нараховуються на корпоративні паї, щодо яких встановлений узурфрукт. Після завершення узурфрукту чи у разі ліквідації товариства фруктуарій отримує суму, яка становить приріст номінальної вартості корпоративних паїв, що перебували в узурфрукті, який відбувся у зв'язку із збільшенням статутного капіталу за рахунок прибутку товариства.

Якщо заповітом або домовленістю не встановлено інше, майно та виплати товариства у зв'язку з припиненням існування корпоративного паю з будь-яких причин (зокрема – у процедурі ліквідації товариства, внаслідок виходу чи виключення учасника) переходять у власність учасника товариства із встановленням на них узурфрукту на користь фруктуарія.

Якщо заповітом, домовленістю або установчим документом товариства не встановлено інше, передбачені законом та установчим документом товариства переважні права придбання корпоративних паїв, які формуються у зв'язку із збільшенням статутного капіталу або відчужуються іншими учасниками третім особам, належать учаснику товариства. Якщо учасник не реалізує зазначене переважне право, то воно може бути реалізоване фруктуарієм, якщо заповітом, домовленістю або установчим документом товариства не встановлено інше. Відповідні корпоративні паї стають власністю учасника товариства, а фруктуарій набуває на них узурфрукт у тій частині, у якій їх набуто у межах реалізації переважних прав. Корпоративні паї (частки) товариства, набуті учасником або фруктуарієм поза реалізацією переважного права, стають повною власністю відповідної особи.

Фруктуарій не повинен утруднювати здійснення корпоративних прав учасником товариства відповідно до вимог законодавства, заповіту, договору або установчого документу товариства».

Диспозитивний характер зазначених норм дасть змогу зробити узурфрукт багатоваріантним через можливість зміни розподілу правомочностей, що становлять сукупність корпоративних прав, засвідчених корпоративним паєм, щодо якого встановлений узурфрукт між учасником товариства та фруктуарієм на підставі домовленості або заповіту (заповідального відказу) у межах, встановлених законом та установчим документом товариства. Це уможливить реалізацію на практиці різних моделей узурфрукту: від «пасивного» узурфрукту, який передбачатиме лише спрямування дивідендів за корпоративним паєм на користь фруктуарію, залишаючи реалізацію усіх інших корпоративних прав за учасником товариства, управління корпоративними паями в інтересах неповнолітніх та оптимізації податкових відносин щодо корпоративних паїв до оформлення передачі корпоративних паїв в оплатне управління з передачею більшості корпоративних правомочностей фруктуарію корпоративних паїв.

¹ Code des sociétés et des associations de la Belgique, 2019. URL: <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/2019/03/23/2019A40586/justel>

² Corporate Enterprises Act of Spain, 2010. URL: https://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/Corporate_Enterprises_Act__28Ley_de_Sociudades_de_Capital_29.pdf

³ Civil Code of the Netherlands, 1992. URL: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodegeneral.htm>

⁴ Turkish Commercial Code. Türk Ticaret Kanunu. Istanbul: Vedat Kitapçılık, 2017. P. 279.

⁵ Civil Code of France. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/file/Code_22.pdf

⁶ Commercial Code of France. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/Media/Traductions/English-en/code_commerce_part_L_EN_20130701

⁷ Federal Act on the Amendment of the Swiss Civil Code (Part Five: The Code of Obligations) of 30 March 1911. URL: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19110009>

⁸ Антонов Б.А. Формирование института узурфрукта в германском гражданском праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Москва, 2006. С. 20–21.

⁹ Дигесты Юстиниана. *Памятники римского права: Законы XII таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана.* Москва : Зерцало, 1997. С. 283.

¹⁰ Камышанский В.П. Право собственности: пределы и ограничения. Москва: ЮНИТИ-ДАТА. Закон и право, 2000. С. 55.

¹¹ Corporate Enterprises Act of Spain, 2010. URL: https://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/Corporate_Enterprises_Act__28Ley_de_Sociudades_de_Capital_29.pdf

¹² European Model Company Act (EMCA). *Nordic & European Company Law Working Paper.* 2017. No. 16–26. P. 111.

¹³ Corporate Enterprises Act of Spain, 2010. URL: https://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/Corporate_Enterprises_Act__28Ley_de_Sociudades_de_Capital_29.pdf

¹⁴ Там само.

¹⁵ Civil Code of the Netherlands, 1992. URL: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodegeneral.htm>

¹⁶ Swiss Civil Code of 10 December 1907. URL: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/index.html>

¹⁷ Civil Code of the Netherlands, 1992. URL: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodegeneral.htm>

¹⁸ Commercial Code of France. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/Media/Traductions/English-en/code_commerce_part_L_EN_20130701

¹⁹ Corporate Enterprises Act of Spain, 2010. URL: https://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/Corporate_Enterprises_Act__28Ley_de_Sociudades_de_Capital_29.pdf

²⁰ Дождев Д.В. Римское частное право : учебник. Москва : ИНФРА-М-НОРМА, 1999. С. 356–358.

²¹ Turkish Commercial Code. Türk Ticaret Kanunu. Istanbul: Vedat Kitapçılık, 2017. P. 279–280.

²² Code des sociétés et des associations de la Belgique, 2019. URL: <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/2019/03/23/2019A40586/justel>

²³ Corporate Enterprises Act of Spain, 2010. URL: https://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/Corporate_Enterprises_Act_28Ley_de_Sociedades_de_Capital_29.pdf; Антонов Б.А. Формирование института usufructa в германском гражданском праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Москва, 2006. С. 20.

²⁴ Federal Act on the Amendment of the Swiss Civil Code (Part Five: The Code of Obligations) of 30 March 1911. URL: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19110009>

²⁵ Civil Code of France. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/file/Code_22.pdf

²⁶ Commercial Code of France. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/Media/Traductions/English-en/code_commerce_part_L_EN_20130701

²⁷ Civil Code of the Netherlands, 1992. URL: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodegeneral.htm>

²⁸ Там само.

²⁹ Federal Act on the Amendment of the Swiss Civil Code (Part Five: The Code of Obligations) of 30 March 1911. URL: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19110009>; Turkish Commercial Code. Türk Ticaret Kanunu. Istanbul: Vedat Kitapçılık, 2017. P. 279–280.

³⁰ Corporate Enterprises Act of Spain, 2010. URL: https://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/Corporate_Enterprises_Act_28Ley_de_Sociedades_de_Capital_29.pdf

³¹ Commercial Code of France. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/Media/Traductions/English-en/code_commerce_part_L_EN_20130701; Civil Code of the Netherlands. URL: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodegeneral.htm>

Резюме

Смітюх А.В. Здійснення корпоративних прав, посвідчених корпоративними паями (частками, акціями), щодо яких встановлений узуфрукт.

У статті представлено результати порівняльно-правового дослідження розподілу здійснення корпоративних прав, посвідчених корпоративними паями (частками, акціями), щодо яких встановлений узуфрукт у правових системах низки країн континентальної правової сім'ї (Бельгії, Іспанії, Нідерландів, Німеччини, Туреччини, Франції, Швейцарії). Запропоновано модель розподілу здійснення правомочностей, що становлять разом сукупність майнових корпоративних прав (на дивіденди, на майнову корпоративну квоту, на придбання корпоративних паїв, що формуються товариством або відчужуються іншими учасниками) та немайнових корпоративних прав (право голосу та інші правомочності, що становлять разом право брати участь в управлінні товариством та право на доступ до інформації про діяльність товариства) між фруктуарієм та учасником товариства – власником корпоративних паїв, щодо яких встановлений узуфрукт для можливого закріплення у законодавстві України у разі впровадження до вітчизняної правової системи інституту узуфрукту корпоративних паїв.

Ключові слова: узуфрукт, корпоративний пай, акція, частка у статутному капіталі, корпоративні права, здійснення прав.

Резюме

Смітюх А.В. Осуществление корпоративных прав, удостоверенных корпоративными паями (долями, акциями), в отношении которых установлен узуфрукт.

В статье представлены результаты сравнительно-правового исследования распределения осуществления корпоративных прав, удостоверенных корпоративными паями (долями, акциями), в отношении которых установлен узуфрукт в правовых системах ряда стран континентальной правовой семьи (Бельгия, Испания, Нидерланды, Германия, Турция, Франция, Швейцария).

Предложена модель распределения осуществления правомочий, составляющих вместе совокупность имущественных корпоративных прав (на дивиденды, на имущественную корпоративную квоту, на приобретение корпоративных паев, формируемых обществом или отчуждаемых другими участниками) и неимущественных корпоративных прав (право голоса и другие правомочия, составляющие вместе право участвовать в управлении обществом и право на доступ к информации о деятельности общества) между фруктуарием и участником общества – собственником корпоративных паев, в отношении которых установлен узуфрукт для возможного закрепления в законодательстве Украины в случае внедрения в отечественную правовую систему института узуфрукта корпоративных паев.

Ключевые слова: узуфрукт, корпоративный пай, акция, доля в уставном капитале, корпоративные права, осуществление прав.

Summary

Andrii Smitiukh. The exercise of the corporate rights certified by the corporate shares (stocks) encumbered with the usufruct.

The article presents the result of comparative legal studies of the distribution of the exercise of corporate rights certified by corporate shares (stocks) encumbered with the usufruct between a company's shareholder and a fructuary in the legislations of a number of civil law legal system countries (namely Belgium, France, Germany, the Netherlands, Spain, Switzerland and Turkey). It is concluded that the legislative approach varies significantly in this issue in different countries. The author elaborates an optimal legislative model to be introduced into the domestic legislation of Ukraine for the distribution of the corporate rights (for dividends, for corporate property quotas, for acquisition of corporate shares issued by the company or alienated by other shareholders, for voting and other rights constituting jointly the right to participate in management of the company as well as a right to access the information about the activities of the company's activity) between the fructuary and a shareholder who owns the share encumbered with the usufruct on a dispositive basis mainly. The dispositive nature of the rules elaborated by the author makes the usufruct multivariate as a result of the possibility to change balance of distribution of the corporate rights certified by the shares encumbered with the usufruct between a shareholder and a fructuary by an agreement or by a will (testamentary renunciation or *legatum*) within limits provided by law and company's charter. It allows to implement various models of usufruct: a «passive» one, which endows a fructuary with a dividend right only leaving the exercise of the rest of the corporate rights to the company's shareholder, an usufruct established in order to optimize tax relations on a corporate share and property management of minors or as a transfer of a corporate share to a minor heir and finally as a mean of management of a corporate share (stock) on a paid basis. It was concluded also that all the cases the fructuary is obliged to do not make obstacles for exercise of corporate rights by the shareholder.

Key words: usufruct; corporate share; stock; share in the authorized capital; corporate rights. the exercise of rights.